

U radu *Poslijeratni zarobljenički logor Jasenovac prema svjedočanstvima i novim arhivskim izvorima* (323-408) Stipe Pilića i Blanke Matković autori se osvrću na dosadašnja istraživanja, svjedočanstva i dokumente koji govore o poslijeratnom logoru u Jasenovcu. Posebno važan je njihov doprinos u vezi novih saznanja o identitetu "upravnika zatočenika u Jasenovcu" koji temelje na dokumentima Državnog arhiva u Sisku.

Antonija Mlikota se u svojem radu *Djelovanje Zvonimira Požgaja u Zadru od 1946. do 1949. godine* (411-447) bavi djelovanjem intelektualca Zvonimira Požgaja u Zadru neposredno nakon Drugoga svjetskog rata. Na temelju istražene dokumentacije iz Državnog arhiva u Zadru i Arhiva Konzervatorskog odjela u Splitu autorica prikazuje Požgajevе projekte u Zadru, poput projekta obnove gradske lože, projekta obnove i preinake Providurove palače, djelomično izvedenog projekta kupališta na Puntamiki, djelomično izvedenog projekta novogradnji s kavonom na Novoj rivi te neizvedenog projekta kavane s terasom na bastionu Kaštel.

Ovaj broj Radova Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru završava izlaganjem pod naslovom *Europska Unija i Hrvatska (jednažba s dvije nepoznanice)* (449-469) Marca Gjidare, koje je održano na Kolokviju koji je organizirao Team Europe 2013, uz potporu Europske komisije, 19. listopada 2013. u francuskom Senatu, na temu "Europa sutra: koja slika? koje lice? koje obale?"

Na samom kraju časopisa, kao što je uobičajeno i u svim drugim brojevima *Radova Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru*, nalaze se ocjene i prikazi knjiga, časopisa i zbornika (470-473).

Sara Katanec

***Anali Zavoda za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku*, sv. 53, br. 1-2, Dubrovnik 2014., 540 str.**

Zavod za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku je u 2015. godini izdao 53. svezak svojih *Anal*a, nastavljajući tako do sada već ustaljenu tradiciju godišnjeg izlaženja. Kao i u slučaju nekoliko prethodnih brojeva, i ovogodišnje je izdanje podijeljeno u dva broja.

Prvi svezak sadrži sedam izvornih znanstvenih članaka, a svi članci sadržavaju engleski sažetak. Svezak započinje člankom Mate Ilkića, Nikoline Topić i Željka Pekovića naslovljenim *Numizmatički nalazi s arheoloških istraživanja u Dubrovniku* (1-30). U njemu autori donose pregled pojedinačnih nalaza numizmatičke građe pronađene prilikom arheoloških istraživanja u Dubrovniku, točnije na prostoru Benediktinskog samostana Sv. Marije od Kaštela i kule Gornji ugao. Pronađene monete datiraju u rasponu od druge polovice 3. pa sve do 20. stoljeća. Članku je priložen i katalog pronađene numizmatičke građe koji donosi osnovne informacije te fotografije svakog pojedinačnog nalaza.

Rad Kristiana Paskojevića, *Paleografsko istraživanje ćirilične diplomatske minuskule na trima dokumentima o otkupu Sokol grada* (31-77), pruža uvid u paleografsku raščlambu triju isprava vezanih uz dubrovački otkup dijelova Sokol grada. Autor se fokusira na praćenje razvoja pisanja unutar linijskog izraza te na posebnu organizaciju najvažnijih grafetičkih sredstava u tekstu. Ovako istraživanje, upotpunjeno s detaljnim priložima te transliteracijom navedenih isprava, pruža mogućnost za daljnju komparaciju pisarskih običaja u Dubrovniku i okolici.

Drvene skulpture s oltara 16. stoljeća u Lopudu (79-111), rad autora Igora Fiskovića, donosi analizu drvenih skulptura s glavnih oltara franjevačke i dominikanske crkve na otoku Lopudu. Kao reprezentativna djela kasne renesanse ovi oltari spadaju među umjetnički najznačajnije spomenike Lopuda. Za razliku od oltarskih slika, ove skulpture do sada nisu bile posebno analizirane što autor nadoknađuje svojim radom koji, među ostalim, otkriva i njihovo podrijetlo te dobavljače.

Dubrovački potres iz 1667. godine tematizira rad Slavice Stojan *Poetika katastrofe – pjesnici o Velikoj trešnji 1667. godine u Dubrovniku i okolici* (113-148). Kroz rad autorica analizira na koji su način pjesnici doživjeli i zabilježili ovu katastrofu grada i njegovih stanovnika. Glavno pitanje koje se postavlja jest do koje su mjere iznesena pjesnička svjedočanstva plod njihove autentične emocije i inspiracije, a koliko programatska potpora širim diplomatskim nastojanjima Dubrovačke Republike da se izvuče iz novonastale krize.

Nastavak priče o Velikoj trešnji i njenim posljedicama donosi članak Petrice Balija *Sve se razgrabi ko je bolje mogo: krađe iz ruševina nakon dubrovačkog potresa iz 1667. godine* (149-193). Koristeći kaznene postupke započete nakon potresa u periodu između 1667. i 1676. godine autorica analizira krizu u koju grad upada, ali i restituciju autoriteta vlasti i pravosudnog sustava. Analizom koja obuhvaća krađe dragocjenosti, opreme kuće i inih drugih stvari iskopanih iz ruševina neposredno nakon potresa te iskaze svjedoka stječe se dojam nesigurnosti koja vlada gradom te promjene spram društvenom poimanju krađe. Također, u fokus istraživanja dolazi i vlastela te njeni načini zaštite imetka, njegovog povratka te postupne stabilizacije stanja.

Načinima pokretanja kaznenih postupaka pred dubrovačkim sudom tijekom 18. stoljeća bavi se članak *Kazneni postupci pokrenuti po službenoj dužnosti u dubrovačkoj praksi 18. stoljeća* (195-239), autora Hrvoja Baričevića, Ruže Radoš i Nelle Lonze. Unutar istraživanih vremenskih perioda (1711.-1720., 1751.-1760., 1791.-1800.) autori analiziraju nekoliko faktora – omjer postupaka pokrenutih po službenoj dužnosti i po privatnoj tužbi, koji su zločini progonjeni i zašto, trajanje postupaka i udio onih koji završavaju presudom te promjene koje se manifestiraju tijekom stoljeća. Na temelju dobivenih rezultata rekonstruiraju se osnovne značajke kaznenog progona unutar Dubrovačke Republike u 18. stoljeću.

Osamnaestostoljetnim Dubrovnikom bavi se i članak naslovljen *Nasilje prema djeci i maloljetnički kriminal u Dubrovniku u 18. stoljeću* (241-264), autora Darije Stanić, Ivane Mrđen i Rine Kralj-Brassard. Prateći spise Kaznenog suda u Dubrovniku kroz tri desetljeća (1711.-1720., 1751.-1760., 1791.-1800.) autorice istražuju slučajeve u kojima se pojavljuju djeca i mlađi adolescenti. Fokusiraju se na nekoliko ključnih elemenata poput ukupnog broja i udjela kaznenih djela u kojima su djeca i mlađi adolescenti žrtve ili počinitelji, oblika kaznenih djela nad djecom, posebice onih najtežih poput ubojstva, čedomorstva i silovanja te postupanja suda prema počiniteljima i žrtvama navedenih nedjela. Zaključno rad donosi saznanja i zaključke o odnosu sudbene vlasti spram zaštite djece i adolescenata te o reakcijama i postupanjima zajednice u slučajevima obiteljskog nasilja.

Drugi svezak posljednjeg broja dubrovačkih *Analisa* sadrži sedam izvornih znanstvenih članaka, jedan pregledni rad te osam prikaza i recenzija. Vještačenjem i svjedočenjem u Dubrovniku 18. stoljeća bavi se članak Nede Kovačić *Kirurzi i brijači: vještaci u postupcima dubrovačkog Kaznenog suda u 18. stoljeću* (265-292). Koristeći seriju registara tužbi *Lamenta del criminale* autorica analizira sve slučajeve sudskog vještačenja tijekom tri desetljeća – početkom, sredinom i krajem 18. stoljeća. Uz pomoć njih donosi zaključke vezane uz oblike i svrhu vještačenja i medicinskih izvještaja te ulogu koju je medicinsko vještačenje imalo na tijek suđenja i donošenje presuda. Također, autorica zaključuje kako su se od sredine stoljeća počele odvijati društvene promjene koje su dovele do napretka i pada razine nasilja.

Lovorka Čoralić donosi članak *Dubrovačani – vojnici u mletačkim pješačkim postrojbama (fanti oltramarini) u 18. stoljeću* (293-309). Kao što je vidljivo iz naslova, korištenjem izvorne arhivske građe autorica se fokusira na neke od ključnih aspekata vezanih uz vojnike s područja Dubrovačke Republike u mletačkim prekomorskim postrojbama u 18. stoljeću. Rad se dotiče brojnosti i udjela dubrovačkih vojnika u mletačkim postrojbama, analizira mjesta njihovog djelovanja te donosi podatke o zapovjednicima postrojbi u kojima se nalaze Dubrovčani. Također, iznose se i neke općenite značajke vezane uz onodobne vojnike. Konačno, radu je priložen i cjeloviti pregled dosad zabilježenih dubrovačkih vojnika u mletačkome pješaštvu.

Životom, politikom i retorikom Francesca Marije Appendinija bavi se članak Relje Seferovića *Politička retorika Francesca Marije Appendinija pred kraj Republike* (311-349). Uz njegov spisateljski, pedagoški i dušobrižnički rad, autor se fokusira na Appendinijevo retoričko umijeće. Kroz članak autor uočava njegove razloge za retorički angažman, poput pokušaja poziva na reformu dubrovačkog društva, zatim njegove oslonce za takvu reformu poput engleskog racionalizma te u konačnici odjek i diskusiju proizašlu iz njegovih govora.

Stanislav Južnič upoznaje čitatelje s likom i djelom Matije Gregora Kraškovića u članku *Slovenski liječnik i letač balonom Matija Gregor Kraškovič i njegov rad u Kotoru i Dubrovniku* (351-378). Uz kraći uvod, autor se većinom bavi Kraškovičevim kasnijim djelovanjem i znanstvenim radom u Dubrovniku i Kotoru. Također, iako fokusiran na njegova pionirska znanstvena dostignuća (poput analize kemijskih uzroka podzemnih detonacija pod Mljetom), autor donosi i crtice iz njegovog osobnog života (odnos spram sina) koje upotpunjuju sliku o Kraškovičevom životu.

Katastarski prihodi i izravni porezi na poluotoku Pelješcu u drugoj polovici 19. stoljeća (379-405) je članak koji dolazi iz pera Irene Ipšić i Jasenke Maslek. Autorice se u njemu fokusiraju na period nakon što je austrijska uprava provela poreznu reformu temeljnu na katastarskoj izmjeri zemlje. Kroz nju je uveden i sustav financiranja katastarskih općina u vidu katastarskih prihoda i izravnih poreza poput kućarina, obrtarina i dohodarina. Na temelju toga donose se zaključci i procjene vezane uz stupanj razvoja pojedinih peljeških naselja te udjela i značenja pojedinih djelatnosti poput poljoprivrede.

Događanjima i tijekom rata u Velikoj župi Dubrava bavi se članak Franka Miroševića *Velika župa Dubrava u 1943. godini do kapitulacije Italije* (407-457). U ovome članku autor prati razvoj događaja iz perspektive svih zaraćenih strana, poglavito u slučaju pojave novog faktora – njemačke vojske, te promjena koje nastaju njihovim dolaskom. Također, autor se osvrće i na prilike u Dubrovniku i na Pelješcu tijekom 1943. godine.

Posljednji izvorni znanstveni članak u ovome izdanju časopisa jest *Balada kao književni žanr* (489-515) autorice Simone Delić. Fokus ovog istraživanja leži u folklorističkim aspektima proučavanja balade u hrvatskoj usmenoj tradiciji. Također, korpus hrvatske tradicijske balade se stavlja u komparativni kontekst, posebice onaj mediteranskog kulturnog kruga. Konkretno, članak razmatra elemente poput genoloških aspekata žanra, pripovjedne strukture, načina transmisije usmenog pjesništva te nekih aspekata istraživanja usmenih mediteranskih tradicija (folklorističkih i književnoznanstvenih).

U konačnici Deša Karamehmedović objavljuje pregledni rad *Prostorna i funkcionalna klasifikacija dubrovačke ladanjske arhitekture: doprinos društvenom vrednovanju* (459-487). Kako do sada dubrovački ljetnikovci nisu bili obuhvaćeni kao cjelina, autorica ih je odlučila obraditi u svrhu društvenog vrednovanja. Rad je fokusiran na ljetnikovce iz perioda Dubrovačke Republike (14.-18. st.) te u njemu autorica klasificira obrađene ljetnikovce na temelju prostorne disperzije, suvremene namjene, vlasništva, stupnja zaštite i suvremene arhitektonske namjene.

Kristian Bertović

Povijesni prilozi, god. 33, br. 46 (445 str.) – br. 47 (253 str.), Zagreb 2014.

Znanstveni časopis, *Povijesni prilozi*, koji objavljuje rezultate povijesnih istraživanja za razdoblje do kraja ranog novog vijeka, u 2014. godini objavio je svoj 33. svezak u dva broja, broj 46 i broj 47. Unutar ta dva broja objavljeni su radovi koji doprinose boljem razumijevanju društvenih i političkih povijesnih događaja. Od ukupno sedamnaest članaka, njih petnaest su izvorni znanstveni članci, a dva su kategorizirana kao prethodno priopćenje. Osim izvornih znanstvenih članaka, časopis objavljuje i prikaze, odnosno recenzije drugih časopisa, te ima odjeljak *In memoriam*.